

his hæc fieri, scitote quoniã propè est regnũ Dei. † Amen dico vobis, quia nõ præteribit generatio hæc, donec omnia fiãt. 13. d.
 Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. 1. Thef. 5. a
 Apoc. 8. d

Itaq; in ipso orbis terrarũ interitu, iubetur fideles nõ solũ timere, sed etiã capita in altũ leuare, vnde illi auxiliũ veniat. Ad quod considerandũ assumit ab arboribus exemplũ, quæ sunt iudices propè futuræ æstatis: ita hæc præmissa signa, tã creaturarũ irrationaliũ, quàm rationaliũ, quia incipientibus proximus est credendus Christi secundus aduentus, vt sicut flores & fructus arborum adueniente ætate parent, ita mundi ruina his malis superuenientibus. Cætera Matth. 24.

† Attendite autẽ vobis ne forte grauetur corda vestra in cura
 p̄p̄la et ebrietate, et curis huius vitæ, & superueniat in vos
 rep̄tina dies illa. Tanquã laqueus. n. superueniet in omnes
 qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque † omni
 tẽpore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia quæ
 futura sunt, & stare ante filiũ hominis. Erat autẽ diebus do-
 cens in tẽplo, noctibus verò exiens, morabatur in monte qui
 vocatur Oliueti: & omnis populus manebat ad eum in
 tẽplo audire eum.

t35. dist.
 cap. 1.

† Sup. 18. a
 Colof. 1. a
 1. Theff.
 5. d.

Act. 12. a.
 Eccl. 18. c

Post prædictã Ierosolymorũ subuersionem, & seculi consummationẽ, iubet his verbis, & carnalibus nos delictijs, & nimia nos seculariũ rerũ cura non distrahi, quod rep̄tina nec opinantibus nobis dies iudicij superuentura sit, tanquã laqueus non apparẽs & improuisus. Idcirco vigilijs & orationibus instare nos iubet, vt imminentiã vitemus pericula seductorum.

CAPVT VIGESIMVM SECVDVM.

Iudas ductu Satanæ cum Iudæis de Iesu cæde sollicitis pacificatur super illius traditione. Christus autem facta cœna in horto, à Iuda Iudæis traditur, ad Caipham ductus à discipulis derelictus, à Petro negatur, & facie velatus illuditur, & colaphis cæditur, à principibus interrogatus, morte damnatur.

† Matth.

26.a.

Mar. 14.a.

† Sup.

19.g.

& 20.c.

† Matth.

26.g.

Mar. 12.b

Ioan. 13.a.

† Zach.

11.c.

† Matth.

25.d.

Mar. 14.b

A † Ppropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha. Et querebant † principes sacerdotum & scribæ, quomodo eum interficerent: timebant verò plebem. † Intrauit autem Satan. in Iudam, qui cognominabatur Iscariotes, vnus de duodecim: & abiit, & locutus est cum principibus sacerdotum & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis. Et gauisi sunt, † & pacti sunt pecuniam illi dare. Et spoliati. Et querebat opportunitatem vt traderet illum sine turbis.

Diem festum Azymorum intelligit diē festū Paschæ, quo summi sacerdotes victimas præparare, parietes tēpli leuigare, pauimēta verrere, vasa mūdare solebāt, & tunc ineunt consiliū, quomodo dominū Paschæ valeant interficere: quod in die festo nolebant, quia timebant plebē, qua tñ non obstante occiderunt. Ad quos accessit Iudas diaboli instinctu, vnus de duodecim, num.ero non merito, corpore nō animo, à principibus nō inuitatus, nulla necessitate coactus, sed sola inuidia ductu Satanæ cum illis de precio, & de traditione magistri pactus. Cætera Matthæ 1.26.

† Matth.

26.b.

Mar. 14.b

† Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrū & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha, vt manducemus. At illi dixerūt: Vbi vis pareremus? Et dixit ad eos: Ecce, introeūtibus vobis in ciuitatē, occurret vobis homo quidā amphoram aquæ portans: sequimini eū in domum in quam intrat: & dicetis patrisimiliās domus: Dicit tibi Magister: Vbi est diuerforiū vbi Pascha cum discipulis meis manducet? Et ipse ostendet vobis cenaculum magnum stratum, & ibi parate. Euntes autem introerunt sicut dixit illis, & parauerunt Pascha.

Dies Azymorum dies Iouis erat, videlicet decima quarta luna, in qua ad vesperam iubebantur Iudæi agnū Paschalem occidere. Et est quod ait Lucas. Necesse erat occidi Pascha, & nocte illa manducare, & à vespera fermento abstinere. Vnde vocatur dies Azymorum, quod illa die à vespera Azyma tantū comederent. Itaque Petrum & Ioannem præmittit, qui Pascha sibi pararent, id est,

est, omnia necessaria ad agnum Paschalem edendum, indicato illis hospite & hospitio. Nec proprie domū, nec hospitem illis indicauit, sed solum quendam, vt ait Euthymius, ne Iudas cognita domo, recurreret ad Iudæos, & cœna infecta Christum illis traderet.

† Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim cum eo. † Matthæ
Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vo- 26.c.
biscum antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non
manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Mar. 14. c
1. cor. 11. c

Desyderauit hoc Pascha legale manducando cum illis consummare, vt dato postea illis in cibum & potum corpore & sanguine suo, omnibus demum ceremonijs legalibus finem imponeret: vt pote quæ ad hoc institutæ erant, vt hoc nouum corporis & sanguinis mei Pascha figuraret. Nec amplius ex hoc comedam, donec perficiatur in regno patris mei, quod mihi daturus est post resurrectionem, vt Matth. ultimo. ☩ Data est mihi potestas in cœlo & in terra: & tunc perfectius & purius im- 28.d.
molabitur hoc Pascha, quàm vetus.

☩ Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & diuide- † De celebra-
te inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de gene- bra. missa.
ratione vitis, donec regnū Dei veniat. Et accepto pane gra- ca. Cum
tias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, Marthæ.
quod pro vobis datur: † hoc facite in meam commemorati- † De reli-
onē. Similiter et calicē, postquā cœnauit, dicens: Hic est calix & vener.
nouū testamētū in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. sancto. in
Clemen.
cap. 1.

Quemadmodum in veteri lege in vera sacramenti Eucharistiæ figura non solum agnum edebant, sed etiā successiuè potum sumebant, ita in hac cœna Christus post esum agni accepit calicem, quem post gratiarum actionē Apostolus dedit diuidendū, id est, cōtinuè & successiuè potandū. In quibus cibus finē legalibus figuris imposuit, quo ad agni esum, & vini potum, vt nulli postea licuerit agnum Paschalem, nec illū potū postea sumere, ideo dixit: Nō bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat. Sensus est iuxta Bedam: Deinceps non delectabor in sacrificijs synagogæ, donec credat in patrem meum & in me, & in Ecclesia fideliter immolet sacrificium carnis meæ, & sanguinis mei. Quod cum

fecerit, tunc bibam, hoc est delectabor vobiscum in renouatione sua per fidem Ecclesie. Vel sic: Non vltra carnalibus ceremonijs delectabor, in quibus carnalis agnus locum tenet. Aderit enim tempus me resurgente, cum ego sublimatus in gloriam vite immortalis vobiscum fungar de salute huius populi fonte gratie spiritualis regenerati. Idcirco hæc prima poculi sumptio figuratiua fuit, veluti esus agni. Deinde accepit panem, gratias egit, fregit, & dedit. Hic tamẽ, vt Lucas scribit, videtur affuisse cū reliquis Iudas, quando corpus & sanguinem suum dedit dominus. Matthæus non negat, neque tñ disserit. Et problema de hoc est inter doctores.

† De offi. Veruntamen ꝑ ecce manus tradētis me mecum est in men-
ordi. cap. sa. Et quidem filius hominis, secundum quod definitum est,
Si sacer- vadit. Veruntamen v̄ homini illi per quem tradetur.
dos. Et ipsi cœperunt querere inter se, quis esset ex eis qui hoc
Psal. 40. b facturus esset?

Mat. 26. b Non designat traditorem ex nomine, ne impudētior
Mar. 14. c fiat, sed quasi crimen impingit in omnes, vt saltem consciscius
Ioan. 13. c pœnitentiam agat, & qui æquẽ cum cæteris tantorum
esset us particeps mysteriorum, melior ac mente
sanior efficeretur. Ex quibus verbis adẽd auxij discipuli
inter se querere cœperunt, quis talis esset futurus, &
imprimis Iudas, ne suspectus ab alijs haberetur, se excu-
sare tentat, quãuis agnosceret dominum hoc non igno-
rare per signum panis intincti, qui alius erat à pane cõ-
secrato omnibus distributo. Vnde videns Christus incurabilem
Iudam, dixit illi: Quod facis, fac citius, & quod cogitatione
concupis, opere perficito. quod nec alij intellexerunt, ille
verò intellexit, & abiit.

Facta est autem contentio inter eos, quis eorum videretur
† Matth. esse maior. Dixit autem eis: † Reges gentium dominantur
20. d. eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici
Mar. 10. f. tur. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat, sicut
minor: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis ma-
ior est, qui recumbit, an qui ministrat? nõne qui recumbit?

† Matth. † Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat
20. d. Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus
Mar. 10. f. meis. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus

regnum

regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatís super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël.

Iam quasi certiores facti de morte magistri, contédunt de principatu inter eos post mortem eius. Nec vsque ad eò certum est, an hæc contentio eadem sit cum illa, de qua Matth. 20. ante sacramenti institutionem. Eadem tamen est utrobique responsio. Vt enim eos abstraheret à carnalis regni ambitione, quod affectasse videbantur Iacobus & Ioannes, ostendit illos maioris regni manere præmium, pro toleratis cum eo affectionibus, dicens: Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: nõ quòd in regno Dei mensa vlla corporalis, aut cibus ac potus sit, sed metaphorica est locutio, qua per temporalia æterna, per carnalia necesse est adumbrare spiritualia. Sensus ergo est: Quemadmodum pater frændas ad libitum mihi dedit regni cœlestis dilitias, ita & ego volo, vt eadem mecum gloria & beatitudine perfruamini. & sedeatís super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël, non modò comparatiuè, sed vt vocant authoritatiuè, quod innuitur in verbo sedeatís: quia condemnabunt duodecim tribus Israël tanquam accessores, vt quæ Messia sibi præcipuè misso credere noluerút.

Ait autem dominus Simoni: Simon, ecce Satanas expectauit vos, vt cribaret sicut triticum. Ego autem rogau pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirmas fratres tuos. Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire. Et ille dixit: Dico tibi Petre: † non cantabit hodie gallus, donec ter abneges uisse me.

† Matth.
26. c.

Mar. 14. c.

Græcum verbum *ἐξήρως*, plus significat quàm expectere, scilicet ad pœnam postulare, quod vno verbo exposcere dicitur. Inquit ergo: Exposcit vos Satanas, vt cribraret, id est, hac illac versaret, omnibusque modis agitare, & excuteret, quomodo triticum solent, vt quod malum est separent. Ego autem rogau pro te, vt non deficiat fides tua. Hic duo notantur, quòd cum pro Petro tantum se rogasse dicat, specialiter pro eo tanquam

pro capite se orasse innuit. Cùm autem ait: vt non deficiat fides tua: & certum sit Petrum peccasse, quando timore negauit, ex infirmitate, non incredulitate, ostendit contra Lutheranos, non per quodlibet peccatum mortale fidem deperdi. Rursum indicat Dei prouidentia id accidisse, vt aliquando conuersus, lapsusque proprii conscientis, siatribus condolere nosset peccantibus, & eos confirmare. At mentis suæ conscientis Petrus, plus nimio sibi confidit, asserens paratum se esse & cū Christo mori. Contrà verò Christus speciem lapsus illi prædicit super trina negatione.

Et dixit eis: Quando misi vos sine sacco & pera & calceamentis nunquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacco, tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod

† Isa. 53. d scriptum est, oportet impleri in me: † Et cum iniquis deputatus est. Etenim ea que sunt de me, sine habet. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est.

Mar. 26. c
Mar. 15. d

Sacculus ad deserendam pecuniam, & pera ad alimentam, sollicitudinem significat victus, qua carere suos Christus voluit, emittens ad prædicandum, interim dum ipse viueret: quòd Deo patri & sibi curæ satis essent. Quod ergo nunc ait: Cùm emittebam vos prædicatum sine sacco & pera & calceamentis, id est, nulla re necessaria instructos, nihil tamen vobis defuit, quòd me presentem haberetis, vestri que sollicitum. Quid enim vestri curam agente sponso deesse poterat. At post hæc longè alia ratione viuendum vobis est, quos adeò sint auersaturum penè omnes, vt non modò non victum suppeditent, imò & vestram vitam petant. Vnde qui habet sacco & peram, tollat: & qui non habet gladium, vendat tunicam suam, & emat. Non quòd re vera discipulis suis ista Christus præcipiat, vt licet bellare possint, sed figurata est locutio, vt innuat Christus à Deo in contrarium mutatum iri tempora, quòd opus esset ad victum illis pera & sacco, & ad se tuendos non modò virga, qua etiam antè illis interdixerat, sed gladio etiam & armis. Apostoli verò putantes propter sui defensionem de gladijs dixisse,

xiffe, dicunt: Domine, ecce duo gladij hic. Christus autem tanquam ignaros reprehendere nolens, vt inquit Theophila, contentus fuit dixisse: Satis est. Quod autem ait: Dico enim vobis, &c. sensus est: Non modò enim vos afflictiones manent, sed me quoq; ducem vestrum: quoniam adhuc prophetiam Isaræ de me impleri oportet, quam ait: Et cum iniquis deputatus est. Quod Christo accidit in medio latronum crucifixo.

† *Et egressus ibat secundum consuetudinem in monte Oliuarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. Et cum peruenisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis, quantus iactus est lapidis. Et postis genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istu à me. Veruntamen non mea volùtis, sed tua fiat.*

† Ioa. 15. 2.
Mar. 14. d

Sicut suprâ in fine 21. cap. CHRISTVS nocte extiens templum morabatur in monte Oliueti, ita secundum hanc consuetudinem egressus est illuc, vt ibidem oraret. Cuius talis oratio fuit: Pater, si vis, potes à me mortis calicem transferre, ne bibam illum: veruntamen voluntas mea, quam humana refugit natura, non potius quàm tua fiat. q. d. Si fieri potest, vt gentes sine Iudæorum damnatione credant, precor aufer à me passionem: sin minus, illi excecandi sunt, propter quos specialius missus sum, vt gentes clarè videant, & credant, non recluso labore. Nò mea igitur, sed tua fiat voluntas. Passus est ergo prius nolète sensu humano, sed volens, quia per mortem suam patris voluntatem adimplere volebat, & proximi salutem, quem diligebat, fieri cupiebat.

Apparuit autem illi angelus de celo, confortans eum. Et factus in agone, prolixius orabat. † Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Et cum surrexisset ab oratione, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos dormientes præ tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate ne intretis in tentationem.

† De cele
bra. missa.

Lucas præter cæteros meminit apparuisse illi inter orandum angelum, qui cum confortaret. Non poterat enim, quatenus homo, non esse in summa tristitia, & angustia. At nostra magis quàm sua causa apparuit illi

illi angelus, ne in summis angustijs & periculis animi desponderemus, certi non defore nobis, siquidē piē vivere perseueramus, expectantes & postulantes. Cetera Matth. 26. latius patent.

- ‡ Matth. 26. d. † Adhuc eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas, vnus de duodecim, antecedebat eos: & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. † Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis tradis? Videntes autem hi qui circa ipsam erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percussimus in gladio? † Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum, & amputauit auriculam eius dexteram.
- Mar. 14. d. † Respondens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc. Et cum Ioan. 18. b. tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Dixit autem Iesus Si Petrus, ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum, & magistratus templi, & seniores: † Quasi ad latronē existis cum gladijs & fustibus: † cum quotidie vobiscū fuerim in templo, non extendistis manus in me, sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.
- ‡ Matth. 26. e. † Matth. 24. c.

Non erubuit Euangelistas scribere Iudam vnū fuisse ex primo choro discipulorum, ex duodeno videlicet numero, in Iudæ confusionem, qui à secretis esset magistri, quem tamen in manus inimicorū tradere nō erubuit, Prætexens autē quandam excusationem signo osculi, non verbis traditionis putabat aliquo pacto excusari. Iesus autem fugam non quærens, quia venerat hora eius, obuiat illis, dicens: Ego sum. Quo verbo audito, secundum Ioannem abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Ex quo omnes Iudæi successores eorum hoc verbum ex Euangelio nostro audientes, Antichristum expectantes, abeunt retrorsum in terram, & terrena, quæ amant, cadentes. Discipuli autem his excitati furoribus, Dominum defendere festinant, quibus Petrus ardētior amputauit auriculam serui pōtificis. Præter Matthæum addit Lucas, quod cum Petrus amputasset Malcho pontificis seruo auriculam, sanauit eum Iesus. In quo docemur exemplo Christi aduersus hostes etiam esse benefici. Mihi in passione Christi, quoniā nostra tota est instructio, non videtur ludendum esse allegorij. Satis erit

si quæ nobis inde facienda aut imitanda sunt, aperuerimus. Quod autem dixit: Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum: idem est, ac si dicat: Quod hæctenus non me comprehendistis, haudquaquam beneuolentiæ vestræ fuit, sed quia nõdum tempus à patre præstitutum venerat: nunc autem cùm patri ita placitum sit, hæc est hora vestra, id est, opportunitas vobis tandiu quæsita, & potestas tenebrarũ, quasi dicat: hæctenus neq; Dei, neq; impulsoris vestri tenebrofi dæmonis in me quidquã potuistis: nunc verò permittente patre meo vobis ministris, agitis quod potuistis.

† Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus verò sequebatur à longe. † Accenso autem igne in medio atrij, & circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. Quem cum vidisset ancilla quædam sedentem ad lumen, & eum fuisset inuita, dixit: Et hic cum illo erat. At ille negauit eum, dicens: Mulier, non noui illum. Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo, non sum. Et interuallo facto quasi horæ unius, alius quidam affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat. Nam & Galileus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente, cantauit gallus. † Et conuersus Dominus respexit Petrum. † Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat: Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras Petrus, fleuit amare.

Ioannes refert Iesum primò ad Annam ductum fuisse, quod esset focer Caiphæ: alij autem hoc tacuerunt, cùm nihil mysterij memoria dignum illic actum fuerit. Has verò singuli persecuti sunt Petri negationes, varijs tamen locis, vt patet intuenti textus Euangelistarum. Omnes tamen fatentur eum negasse in domo principis sacerdotum, non in sua, in prætorio Iudæorum, non in vico, non in monte, non in templo, sed vbi Christus tenebatur vinctus in atrio principis sacerdotũ, non inter discipulos, sed inter milites & sacerdotũ ministros, vbi plerunque Christus negari solet. Cætera Matth. 26.

† Et viri qui tenebant Iesum, illudebant ei, cædentes. Et

† Matth. 26. f.
Mar. 14. f.
Ioan. 18. c.
† Matth. 26. g.
Mar. 14. f.
Ioan. 18. c.

† Matth. 26. g.
Mar. 14. g
De peeni. di. i. Petr^o
Cõuertimini.
Porro.
† Matth. 26. g.
Mar. 14. g
Ioan. 18. d

† Matth. 26. g.

velaue-

velauerunt eum, & percutiebant faciem eius: & interrogauerunt eum, dicentes: Prophetiza, quis est qui te percussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

Quia à multis propheta dicebatur, colaphis eum cædebant tanq̄ falsum Prophetâ. Inde Lucas præter Matthæum addit: velauerunt eum quasi celaturi quinam esset qui eum cæderet, & diuinationem percussoris ab eo exacturi. Nam si velatus non esset, non dicerent: Prophetiza, qui alioqui cædentem videret, super quorum corda adhuc velamen hæctenus remanet, ne & ipsi sua agnoscant scelera, qui ea CHRISTO celare putabant. Vt quid etiam illum prophetizare volebant, quem prius prophetizantem non audiebant, & dictis figurisq; eius credere nolebant.

Et ut factus est dies, conuenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: † Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixerò, non crederis mihi: si autem & interrogauerò, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Ioan. 18. c. filius hominis à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuiimus de ore eius.

Vsq̄ ad finem capitis duorum conciliorum meminit Matthæus. Vnius, quod noctu celebrarunt, cùm superuenire falsi testes, & Christum pontifex rogauit, num Christus filius Dei esset? Alterius, quod mane celebrarunt, quo conuenit omnis senatus, de quo nunc meminit Lucas, repetens non pontificis modò, sed totius senatus autoritate rursus rogatum esse Dominum, num Christus esset ac Dei filius: vt scilicet iterata cõfessione coram ampliore senatu, blasphemix reum illum peragerent, Cætera Matth. 26.